

Az ökológiai gazdálkodás lehetőségei az Észak-alföldi régióban

Szép Attila

Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum,
Mezőgazdaságtudományi Kar,
Földműveléstani és Területfejlesztési Tanszék, Debrecen
szepa@primposta.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

Az Észak-alföldi régióban kiemelkedő szerep jut a mezőgazdaságnak. Az ökológiai gazdálkodás a mezőgazdaság egy olyan fenntartható gazdálkodási módszere, amelyet jogszabályi előírások szabályoznak. Az ökológiai gazdálkodás során hangsúlyos szerepet kap az aktív környezet és természetvédelem, továbbá az élelmiszerek és termékek minősége, biztonsága, eredetsége és ellenőrzöttsége. Az ökológiai gazdálkodás lehetőséget nyújt a vidéki munkaalkalom-teremtésre, szociális biztonságra, a jól jövedelmezőségre is. Mindezen tulajdonságai alapján régióink egyik fontos fejlesztési eszköze lehet a jövőben.

Kulcsszavak: ökológiai gazdálkodás, növénytermesztés

SUMMARY

Agriculture plays a significant role in the North Great Plain Region. Organic farming is a sustainable farming method controlled by regulations. Active environmental protection and conservation play significant roles in organic farming, along with food quality and safety, originality and the monitoring of products. Organic farming offers opportunities to create employment, social safety and high profitability. As a result of these characteristics, organic farming could become one of the most important means of developing our region in the future.

Keywords: ecologic management, plant production

BEVEZETÉS

Napjainkban a biotermékeké az egyik legdinamikusabban fejlődő piac, Európában évente 20-25 százalékkal növekszik. Érthető, hogy a hazai biotermelők egyre gyakrabban hangoztatják, hogy a magyar mezőgazdaság egyik kitörési pontja lehet az ökogazdálkodás. Az ökológiai gazdálkodás egy fenntartható gazdálkodási módszer, amelyet valamennyi előírás, jogszabály deklará. Ez azt jelenti, hogy bármely lezárt ciklusának (vetésforgó, letermett ültetvény, stb.) végén a környezete állapotának legalább olyanak – lehetőleg jobbnak – kell lennie, mint a ciklus kezdetén volt (Roszík, 2004). A környezeti fenntarthatóság azonban csak akkor valósítható meg, ha a gazdálkodó ember a tevékenységét jövedelmezően, biztonsággal végezheti, ennek hiányában tönkremegy, a gazdálkodás környezeti fenntarthatósága is elenyészik.

AZ ÖKOGAZDÁLKODÁS MAGYARORSZÁGON

A múlt év végére hazánkban 128 690 hektáron folyt átállt, illetve átállás alatt lévő öko(bio)gazdálkodás (Roszík, 2005).

Az elmúlt hat év fejlődését az 1. táblázat mutatja be.

Örvedetes, hogy Magyarországon egyértelműen létjogosultságot szerzett ez a korszerű gazdálkodási forma, elérve a művelt terület 2%-át.

1. táblázat

Ökológiai gazdálkodásba vont és az ellenőrzött vállalkozások számának alakulása, 1999-2004

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ellenőrzött mezőgazdasági terület (ha)(1)	35 979	53 649	79 178	103 700	116 535	128 690
Vállalkozások száma (db)(2)						
Mezőgazdasági termelők(3)	333	495	764	1 117	1 272	1416
Méhészek(4)	76	165	207	193	177	157
Vadon termő növények begyűjtői(5)	4	6	8	10	11	10
Feldolgozók, csomagolók(6)	25	41	67	100	215	273
Kereskedelmi egységek(7)	36	54	72	92	53	67
Importőrök(8)	1	1	1	5	47	5
Összesen(9)	475	762	1 119	1 517	1 775	1928

Forrás: Biokultúra Egyesület, Biokontroll Hungária Kht., FVM

Table 1: Run of number of monitored enterprises in organic farming monitored agricultural area(1), number of enterprises(2), agricultural manufacturers(3), bee-keepers(4), gathers of wild growing plants(5), processors, packers(6), commercial units(7), importers(8), total(9)

Az elmúlt hat év területi növekedését tekintve megállapítható, hogy 1999-2004 között az évenkénti ökológiaüzemeltetésbe vont terület 12 155-25 529 ha között mozgott. 2002-től ez a növekedés csökkent.

2001-2002 között még csak 1000 hektárral (huszonötzerről huszonnégyezerre), a 2003 év végére azonban a növekedés már csak kb. 13 ezer ha volt.

Ha a növekedés mértékének százalékos változását nézzük, a növekedés üteme az 1999-es 60%-ról folyamatos csökkenéssel a tavalyi évre 12%-ra mérséklődött, annak ellenére, hogy a NAKP-ban kitűzött cél 2006-ra 300 000 ha.

A hazai ökológiaüzemeltetés területa 2004-ben 12 155 hektárral (13%-kal) növekedett, elérve a 128690 ha-t. Az ellenőrzött vállalkozások száma 1928, melyeket két ellenőrző szervezet ellenőrzött. A múlt évben az ellenőrzött mezőgazdasági termelők száma 153-mal nőtt (14%).

Sajnálatos tény viszont, hogy a bioméhészek száma újra csökkent, s 2004-ben már kevesebben voltak (157 méhész), mint négy évvel korábban. Ez azért is kedvezőtlen fordulat, mivel korábban a bioméhészet az ökológiaüzemeltetés egyik húzóágazata volt. A vadon termő növények begyűjtői csak egy fővel csökkentek. Ahol nagy változások történtek, az a feldolgozás, csomagolás területe, valamint a kereskedelem volt.

Öröndetes tény, hogy 2004-ben 273-ra emelkedett a bioélelmiszer feldolgozó, csomagoló üzemek száma. Kedvezőtlen folyamat viszont, hogy míg 2002-ben 92 kereskedelmi egység volt országosan ellenőrizve, számuk 2003-ban lecsökkent 53-ra, majd 2004-ben már ismét nőtt, 67-re. Az uniós csatlakozásunk jeleként az importőrök, a biotermékeket külföldről beszállítók száma továbbra is magas, így féltünk, hogy az import bioáru előnti az országot, igen nehéz helyzetbe hozva ezzel a hazai termelőket és feldolgozókat.

AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ ÖKOGAZDÁLKODÁSA

Az Észak-alföldi régióban 33.782 hektár minősül átállt és átállás alatti területnek. Ennek 56%-a gyeplő, rét, legelő, 30%-a pedig szántóföldi kultúra (Bodnár, 2004). Ezekon kívül számottevő (9%) az ugar területek aránya.

Ezek az arányok, összehasonlítva az országos adatokkal, a következő képet mutatják: míg országosan mind a szántóföldi növények, mind a gyeplő, rét, legelő aránya 42%, addig ez a régióban 30%, illetve 56%. A teljes magyarországi ökotermelőterületnek 29%-át adja az Észak-alföldi régió. A régióban egy hektár ellenőrzött területre 0,1 szamosállat jut, hasonlóan az országos átlaghoz (1. ábra).

Az ellenőrzött vállalkozások száma a három megyében 257 volt 2003-ban. A legnagyobb számú (184 fő) a mezőgazdasági termelők létszáma, míg 52 méhész található az ellenőrzött vállalkozás között. Feldolgozó cég 8 db, míg kereskedelmi egység 12 található az Észak-alföldön.

1. ábra: Az Észak-alföldi régió ökológiaüzemeltetésbe vont területeinek megoszlása

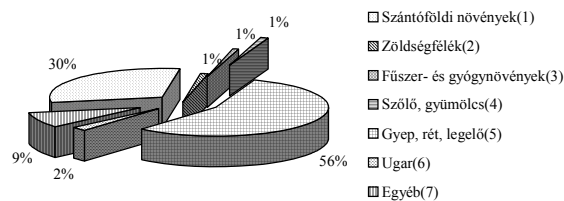

Figure 1: Division of organic farming areas in North Great Plain Region

arable plants(1), vegetables(2), herb and virtuous plants(3), grapes, fruits(4), grass, meadow, pasture land(5), fallow(6), others(7)

AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS JELENTŐSÉGE

Hazai szakemberek szerint az ökológiaüzemeltetést folytatónak szemléletváltásra is szükségük van: a korábban köztudatban lévő mennyiségi elvek helyébe új szempontok lépnek, például különösen nagy szerepet kap a minőség és az élelmiszer-biztonság, és a feldolgozottsági fok. A jövő szempontjából – azaz a családi gazdaságok megalapozásánál, a gazdaság profiljának alakításánál – az sem hagyható figyelmen kívül, hogy az unió országaiba több termék korlátlan mennyiségben kivihető. A hazai exportőrök szerint az ökotermékek jól eladhatók.

Az alábbiakban néhány olyan okot olvashatunk, amelyekre visszavezethető ez a nagymértékű külföldi és hazai növekedés:

- a környezettudatosság jelentős megerősödése társadalmi és kormányzati szinten egyaránt;
- az élelmiszer-biztonság és -minőség iránti igény igen nagyarányú emelkedése;
- a nyugat-európai lakossági összélelmiszer-forgalmon belül az igénye 8-10%-os részesedést jelent a minősített bioélelmiszerekre vonatkozóan, ami tartós keresleti piacot biztosít az ökológiaüzemeltetésnek hosszú időre;
- a környezetet, a természetet és az egészséges életvitelt veszélyeztető intenzív, iparszerű mezőgazdaság helyett erős igény bontakozott ki a fenntartható fejlődést szolgáló és a tájhoz-régióhoz kapcsolódó gazdálkodási formulák iránt (természetvédelem, integrált- és ökológiaüzemeltetés);
- az ökológiaüzemeltetés jelentős jövedelmbiztosító képességgel rendelkezik, amely a keresleti piaci és jó eladhatósági körülményekből, a jelentős ártöbbletből (30-50-100%-os), az adott tájörzetben megvalósítható gazdaságos termelési viszonyokból, stb. fakad;
- az ökológiaüzemeltetés körülményei között növelhető egy település foglalkoztatási igénye, a helyben való megélhetés lehetősége, egy kistérség vagy régió lakosságának gazdasági és művelődési felemelkedése, végső soron a vidékfejlesztés összefogott megvalósítása.

AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS SZEREPE

Az Észak-alföldi régióban kiemelkedő szerepe van a mezőgazdaságnak és az élelmiszeriparnak, és ezen belül is bizonyítottan a környezetgazdálkodásnak, az ellenőrzött és minősített ökológiai gazdálkodásnak.

A megállapítás indoklása során először azt kell tisztáznunk, hogy az ún. iparszerű és tömegtermelő mezőgazdasági termelés szinte egyetlen célt szolgál, mégpedig a minél nagyobb mennyiségű termény és élelmiszer előállítását.

A valóságos vidékfejlesztés gazdálkodási gyakorlatában – a fentiekkel ellentétben – döntően az ökológiai mezőgazdaság és élelmiszeripar jöhet számításba, mégpedig a sokcélú (ún. multifunkciós) jellegzetességei alapján, amelyek a következők (Márai, 2000):

- a mennyiségi szemlélet helyett az ökogazdálkodásban a termények és élelmiszerek minősége, élelmiszerbiztonsága,

életi értéke, hiteles ellenőrzöttsége és eredetisége kerül előtérbe;

- az ökogazdálkodás egyben aktív környezet- és természetvédelmet jelent, ennek minden pozitív következményével és eredményével együtt;
- az így javuló környezet és egészségesebb táplálkozás együttesen megalapozza a tudatos életvitelt és az aktív egészségvédelmet;
- az ökogazdálkodás célkitűzéseiben megtalálhatók további immateriális szempontok is (a vidéki munkaalkalom teremtés, a szociális biztonság, a jó jövedelmezőség, a műveltségi szint és az alkotó emberi tevékenység preferálása, a hagyományok és közösségek megbecsülése, valamint a helyi döntési képesség és felelősség felvállalása).

A felsoroltakat magáévá tevő és megvalósító ökogazdálkodás válhat csak a valóságos vidékfejlesztés gazdasági és társadalmi motorjává!

IRODALOM

Bodnár Gy. (2004): Kelet-magyarországi Biokultúra Egyesület 2003. évi beszámolója. Hortobágy
 Márai G. (2000): Az ökológiai gazdálkodás és életvitel, a vidékfejlesztés egyik kulcsa. A Falu, Budapest, 2. 89-97.

Roszik P. (2004): Az ökológiai gazdálkodás helyzete és perspektívái hazánkban. A Falu, Budapest, 2. 37-47.
 Roszik P. (2005): Jelentés a Biokontroll Hungária Kht. 2004. évi tevékenységéről. Budapest